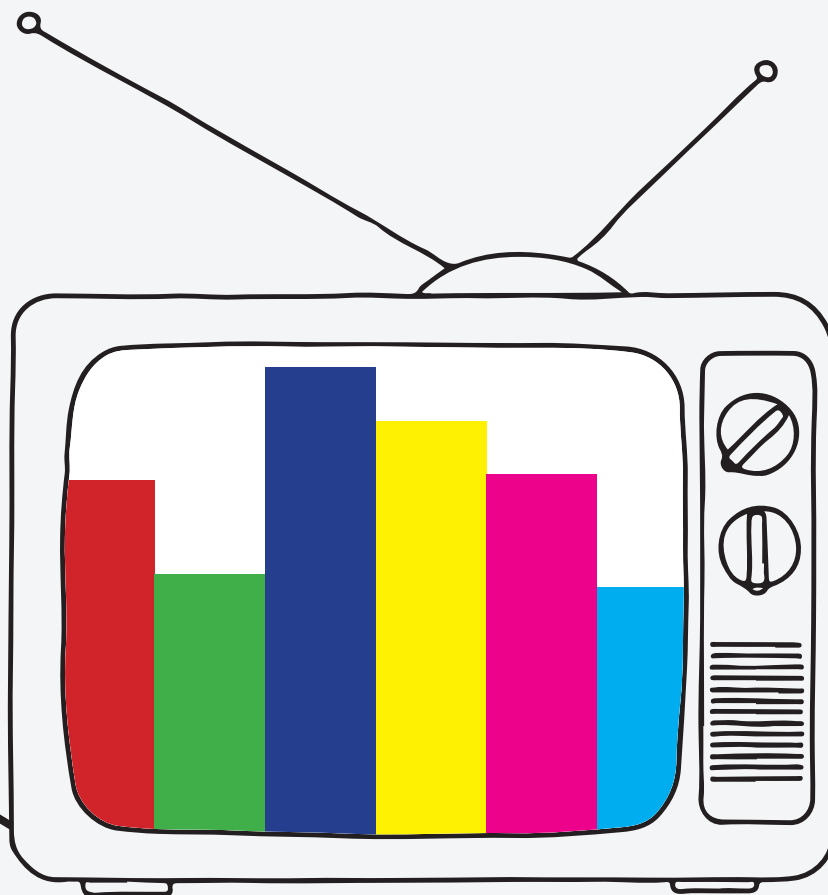

МРТ ВО ФУНКЦИЈА НА ГРАЃАНИТЕ

ИЗБОРИ 2016

МОНИТОРИНГ НА ИНФОРМАТИВНАТА ПРОГРАМА НА МРТ1

ПЕРИОД
17-30
ОКТОМВРИ
2016

Предмет на набљудување:
МРТ **Дневник 2**

ИЗБОРИ 2016: Мониторинг на информативната програма на МРТ1

1. Вовед и методологија

Македонската радиотелевизија (МРТ), според бројни домашни и меѓународни извештаи и анализи, со години потфрла во својата улога на јавен радиодифузен сервис на граѓаните на Република Македонија. Таа наместо да го застапува и штити јавниот интерес (што е нејзина законска обврска), се става во функција на власта, и тоа не ретко како директен актер и инструмент на владината пропаганда.

Уредувачката политика на јавниот сервис и неговата поврзаност со власта се нотирани во Извештајот на Европската комисија за напредокот на Македонија во 2015 година, како и во Извештајот на Прибе, во кој се констатира дека медиумите се изложени на политички притисоци, закани и мешање во нивната внатрешна работа, како и дека актуелната политичка криза „истакна сериозно загрижувања за селективното известување и недостигот од уредничка независност во јавниот сервис“. Од овие причини, во Извештајот на Прибе се препорачува: „Јавниот национален сервис да настојува/ да вложува напори да биде комплетно непристрасен и независен од политички, комерцијални и други влијанија и идеологии и да придонесе кон информирано граѓанство.“¹ И во Извештајот за 2016 година, се вели дека продолжува загриженоста на ЕК за „недостигот од уредувачка и финансиска независност на јавниот сервис“². Набљудувачката мисија на ОБСЕ/ОДИХР, пак, за време на изборите во 2014 година, констатира дека „владајачките партии беа медиумски покриени на попозитивен начин на МРТ. Додека сите учесници во изборната трка беа покриени во голема мера на неутрален начин, ВМРО-ДПМНЕ имаше предност со тоа што добиваше позитивно медиумско покривање во кое се нагласуваа нејзините постигнувања и идни проекти...“³

Македонската радиотелевизија и нејзиното реформирање во независен, непристрасен и професионален јавен радиодифузен сервис беа предмет на политичките преговори во рамки на Договорот од Пржино. Преговорите не резултираа со реформи во јавниот сервис. Единствено што беше договорено, на 20 јули 2016 година, е главниот уредник на информативната програма на првиот програмски канал на македонски јазик – МРТ1, сто дена пред одржувањето на предвремните парламентарни избори, да биде предложен од страна на опозициската СДСМ. Во почетокот на септември, новинарката и долгогодишна уредничка Санта Аргирова беше назначена за уредник на информативната програма на МРТ1 со мандат од сто дена, односно до одржувањето на предвремените парламентарни избори закажани за 11 декември 2016 година.

Имајќи го сето тоа предвид, НВО Инфоцентарот, во рамки на својата програма за набљудување и анализа на медиумите во периодот октомври 2016 – февруари 2017 година, ќе спроведува мониторинг на информативната програма на јавниот радиодифузен сервис. „МРТ во функција на граѓаните“ е проект кој има за цел да утврди дали и до кој степен Македонската радиотелевизија, во рамките на информативната програма на првиот програмски канал на македонски јазик – МРТ1, ја остварува својата законска обврска да биде јавен сервис на граѓаните.

¹ <http://telma.com.mk/vesti/shto-sodrzhi-izveshtajot-na-pribe-celosen-tekst>

² http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2016/20161109_report_the_former_yugoslav_republic_of_macdonia.pdf

³ <http://www.osce.org/mk/odhr/elections/fyrom/118079?download=true>

Набљудувањето и анализата на известувањето на Македонската радиотелевизија е поддржано од Фондацијата Отворено општество Македонија.

Мониторингот го опфаќа периодот непосредно пред предвремените парламентарни избори, периодот на изборната кампања и периодот по изборите на 11 декември, 2016 година. Предмет на мониторингот е централната информативна програма Дневник 2, како и дебатните емисии емитувани на првиот програмски канал на МРТ.

Овој прв извештај ги содржи наодите од мониторингот на известувањето на јавниот радиодифузен сервис во рамки на централната информативна програма Дневник 2, на првиот програмски канал – МРТ1, во периодот од 17 до 30 октомври 2016 година. Врз селектираниот материјал на јавниот сервис е направена содржинско-квалитативна анализа со користење контекстуални индикатори за проверка и дополнување на наодите и резултатите. Исто така, користени се елементи на дискурзивна анализа за проверка на програмската рамка (*agenda setting*) на емитуваните содржини и клучните теми за кои е одделен простор во дневникот на МРТ1, во периодот пред кампањата за предвремените парламентарни избори.

2. Анализа на Дневник 2 на МРТ1

Првиот програмски сервис на МРТ сè уште го практикува повеќегодишниот (традиционален) формат на емитување три (3) изданија на дневно-информативниот Дневник во текот на денот – попладневен (Дневник 1, 17:00 часот), централен/вечерен (Дневник 2, 19:30 часот) во траење од половина час и скратено доцновечерно издание (Дневник 3, 23:00 часот) од петнаесетина минути. МРТ1 емитува и три (3) изданија на информативната програма Вести, во траење од вкупно 20-ина минути, во термините 10:00, 13:00 и 15:00 часот. Во доцните вечерни часови се емитува и реприза на изданието на Дневник 2, вообичаено околу 1:00 часот по полноќ. Според овој програмски формат, МРТ1 секојдневно треба да емитува 135 минути дневна информативна програма.

Графикон: Програмски формат на информативни дневни содржини во минути

Во текот на набљудувањето беа регистрирани случаи кога централниот Дневник 2 не се емитуваше⁴ или се емитуваше со задоцнување и во скратена верзија (од по десетина-петнаесет минути) поради настани кои јавниот сервис ги пренесуваше во

⁴ На пример, изданието на централниот Дневник 2 на 24 октомври беше емитувано по завршувањето на директниот пренос на еден спортски натпревар, а изданието на Дневник 2 од 22 октомври не беше емитувано и не е достапно на интернет.

живо. Најчесто тоа беа спортски, односно фудбалски натпревари. Оваа непостојаност и променливост во емитувањето на некои изданија на Дневник 2 претставува дополнителен негативен фактор за редовно (не)следење на централната информативна програма од страна на телевизиската публика.

Во периодот на мониторингот, клучни теми од јавен интерес беа распуштањето на Собранието и подготовките поврзани со претстојните вонредни парламентарни избори, истражните постапки на Специјалното јавно обвинителство (СЈО), како и сообраќајната незгода предизвикана од техничкиот заменик-министер за труд и социјална политика, Диме Спасов, и неговото бегство од полицијата.

2.1 Предвремени парламентарни избори 2016

Изборите, нивното распуштање, работата на Државната изборна комисија, избирачкиот список, активностите на другите државни институции и на политичките партии поврзани со изборите доминираа и во најавните шпици и во самата содржина на централните вести на МРТ1. Од анализата на објавените материјали може да се констатира дека новинарите имаат главно балансиран и неутрален тон во своето известување, односно практикуваат дескриптивен наслов, фактографска најава на темата проследена со изјави и цитати од главните актери и засегнати страни, што сугерира и цели кон професионална дистанцираност:

„Пратениците во македонското собрание со 110 „за“ и ниту еден против гласови го изгласаа распуштањето на овој парламентарен состав. Расправата за распуштањето траеше кусо, а претседателот Трајко Велјановски им се заблагодари на парламентарците за соработката...Со петмина говорници од пратениците, за четириесетина минути расправа, заврши точката за распуштање на Парламентот. Од говорницата се слушна дека македонскиот народ не заслужува дестабилизација и дека политичката криза мора да заврши...На почеток од пленарната седница опозицијата бараше веднаш да се распушти Собранието, но тоа не беше прифатено пред да се изгласа Буџетот за 2017 година. ДПА предложи, но мнозинството не прифати да се измени Изборниот законик по скратена постапка. ДУИ го поддржа предлогот на ДПА, но против гласаа ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ...Сега, откако Собранието е распуштено, собранискиот спикер Велјановски треба да ги распише изборите за 11 декември согласно политичкиот договор на четворицата лидери.“⁵

„Веќе почнаа да течат изборните дејствија. Увидот во избирачкиот список почнува на 28-ми октомври и ќе трае 15 дена односно до 11 ноември. За време на јавниот увид право да се пријават на гласање ќе имаат и 30.447 гласачи кои беа спорни за време на последното прочистување на избирачкиот список. Новина на овие избори е тоа што избирачкиот список ќе содржи фотографија на гласачот, со цел да се намалат шансите за изборни злоупотреби и нерегуларности. Државната изборна комисија побара 7,5 милиони евра за организирање на предвремени парламентарни избори.“⁶

⁵ „Пратениците го изгласаа распуштањето на Собранието“, 17.10.2016.

⁶ „Течат изборните рокови“, 19.10.2016.

Во прилозите, многу ретко се среќаваат квалификации кои сигнализираат определена процена на известувачот:

„Собранието на Република Македонија се распушти. Претходеше експресно донесен буџет, набрзина поминати неколку нови точки на дневен ред и куса дискусија по предлогот за распуштање на Парламентот. Беше одбиен и предлогот за измена на законите кои се однесуваат на работата на Специјалното јавно обвинителство.“⁷

Во известувањето на МРТ1 ретко се застапени изјави и ставови на стручни лица. Во ситуации кога се бараат изјави на експерти, новинарите им се обраќаат главно на „дежурните“ експерти (кои најчесто имаат предвидливи ставови наклонети кон интересите на власта) и притоа не прават дополнителен напор да обезбедат мислења на други стручни лица кои не се толку често застапени во јавноста, но кои можат да понудат дополнителни компетентни и различни аспекти, гледишта и ставови. На пример, во прилогот посветен на иницијативата на Унитети⁸ за разгледување на уставноста на изборите, МРТ1 ги објави ставовите на професорките Тања Каракамишева и Гордана Силјановска, кои добија простор и во најавната шпица.

2.2 Специјално јавно обвинителство

Сличен приод беше применет и во известувањето за втората клучна тема во мониторираниот период – активностите и истражните дејствија на СЈО, односно влегувањето на специјалната обвинителка Катица Јанева во Управата за безбедност и контраразузнавање (УБК) и објавувањето две нови истраги – Топлик и Тендери.

На 19 октомври, ударна вест во Дневникот 2 беше присуството на специјалната обвинителка и истражителите на СЈО во УБК⁹. И во наредните денови, МРТ1 одделуваше значаен медиумски простор за СЈО, како во најавните шпици, така и во самата содржина на вестите. Граѓаните редовно и во континуитет добиваа информации за работата на СЈО:

„Од Специјалното обвинителство велат дека шест месеци од УБК ги барале документите, а кога не ги добиле одлучиле да влезат со судски наредби. На случајот работат тројца обвинители појаснува Јанева и вели дека наскоро ќе се приклучат уште неколкумина. Тимовите ќе работат во смени до доцна во ноќта и нема да си заминат додека не ја проверат целокупната документација, рече Специјалната обвинителка“¹⁰

„Топлик и Тендери се двата нови предмета што ги обелодени СЈО. Првиот се однесува на проектот Сончев град, а вториот на Скопје 2014. Според обвинителството сторени секривични дела со кои директно е оштетен државниот буџет.“¹¹

„Во меѓувреме, на терен продолжуваат натегањата со истрагата на специјалните обвинители во Управата за безбедност и контраразузнавање. Истражителите од вчера се обидуваат да ги

⁷ Најава „Пратениците го изгласаа распуштањето на Собранието“, 17.10.2016.

⁸ Унитети ги оспори изборите пред Уставен, 25.10.2016.

⁹ „Јанева бара документи од УБК за прислушувањето“, 19.10.2016.

¹⁰ „Јанева бара документи од УБК за прислушувањето“, 19.10.2016.

¹¹ Прва вест во најавната шпица, 20.10.2016.

обезбедат сознанијата кој прислушувал. Од СЈО изјавија дека е направен преседан со тоа што раководни лица од Министерството ги попречуваат во нивната работа и покрај судскиот налог“¹²

Во известувањето за СЈО беа исполнети критериумите за присуство на „втората страна“, односно редовно се пренесуваа реакциите на сите засегнати лица и институции, и тоа најчесто во одвоени прилози:

„Дополнителниот заменик-министер Оливер Андонов рече дека секое нестручно преземање на материјалите може да доведе до сопирање на тековното следење на комуникациите, а со тоа да направи и штета на компјутерскиот систем.“¹³

„Работата на Специјалното јавно обвинителство ги разбранува духовите во Судскиот совет. Претседателот на ова тело, Караџовски го обвини СЈО дека врши притисок врз судиите со тоа што повикало петмина на сослушување, поврзано со изборни процеси.“¹⁴

МРТ1 информираше и за физичкиот напад врз новинарот на Телма, Горан Беловски, пред зградата на МВР додека се подготвувал да известува за истрагата на СЈО во УБК. Овој инцидент беше најавен уште на почетокот на централните вести.

2.3 Случајот на дополнителниот заменик-министер Диме Спасов

Трета тема од јавен интерес во мониторираниот период беше сообраќајниот инцидент на дополнителниот заменик-министер за труд и социјална политика, Диме Спасов, која се случи во доцните вечерни часови на 28 октомври. Спасов беше инволвиран во серија последователни настани од кои произлегоа основани сомневања дека тој предизвикал низа прекршувања на законот (меѓу кои и бегство од полицијата). Контрадикторното поведение и изјави на овој висок државен функционер од редовите на владејачката ВМРО-ДПМНЕ, постапувањето и истрагата на полицијата, реакциите на партиите, експертите и граѓаните во врска со овој случај, во часовите и деновите по сообраќајниот инцидент на заменик-министерот, беа топ-тема во јавноста.

Првична информација за овој настан во изданието на Дневник 2, МРТ1 објави на 29 октомври. Прилогот беше емитуван во средината на вестите, траеше 1 минута и 30 секунди и беше насловен како: „Детали за синоќешната сообраќајка“. Во него беше пренесена само содржината на официјалното соопштение од МВР, додека заменик-министерот Спасов воопшто не беше идентификуван ниту во најавата, ниту во самиот прилог. За него беа користени единствено иницијалите Д.С.:

„Синоќа околу полноќ лицето Е. А. пријавило дека движејќи се кон хотел Парк со своето возило Фолсваген бил удрен од Туарег со скопски регистарски таблаци кој доаѓал од спротивен правец, информираат од МВР. Бидејќи возачот на Туарегот не застанал, тој продолжил да вози по него. Туарегот на ул.Њуделхиска удрил во друг автомобил, Рено, и без да застане продолжил кон Алжирска, каде бил сопрен од полициска патрола.“

¹² „СЈО врши попис на одземените документи од УБК“, 20.10.2016.

¹³ „СЈО врши попис на одземените документи од УБК“, 20.10.2016.

¹⁴ Караџовски: Судиите под притисок од СЈО“, 20.10.2016.

Полициските службеници непосредно утврдиле дека од Туарегот, сопственост на Агенцијата за вработување, излегле лицето Д.С. и сопатничката Т.К.. Д.С. на полицаецот му кажал дека тој го управувал возилото, по што била известена Единицата за информирање и командување. За време на утврдувањето на идентитетот на сопатничката, лицето кое го управувало возилото разговарало на мобилен и се оддалечило, по што се дало во бегство, стои во соопштението. По извршените обиколки лицето не било пронајдено. Околу два часот на Алжирска, односно на местото каде што бил оставен Туарегот дошло лице со иницијали М. Т. и на полициските службеници им рекол дека тој го управувал Туарегот.¹⁵

Во наредното издание на Дневник 2, од 30 октомври, по ударните вести за земјотресот во централна Италија и посетата на претседателот Ѓорѓе Иванов на Србија, МРТ1 објави дополнителни информации за овој случај¹⁶. Овој пат јавниот сервис го именуваше заменик-министерот Спасов како осомничено лице од страна на МВР, но само во насловот, а не и во прилогот кој траеше 54 секунди. МРТ1 извести за содржината на соопштението на СДСМ, објави делови од прес-конференцијата на Антонио Милошоски од ВМРО-ДПНЕ, а информираше и за реакцијата на Демократскиот сојуз:

„МВР потврди дека дополнителниот заменик министер за труд и социјала синоќа дал изјава во полициската станица Карпош во врска со петочната серијата сообраќајни инциденти. Други официјални детали нема. Во меѓувреме од СДСМ потврдија дека за случајот треба да има одговорност и оставки. Од ВМРО-ДПМНЕ велат дека надлежните институции, а не партиите, треба да носат судови.“

Случајот Спасов претставува вистински лакмус - тест за новинарството во МРТ1 и на директен и недвосмислен начин ги покажа слабостите и недостатоците на исклучиво регистрирачкото, трансмисиско, строго формално неутрално и балансирано известување без каков било дополнителен новинарски ангажман. Во информирањето на МРТ1 за овој настан, имаше само „голо“ соопштување на официјалните ставови на МВР и на политичките партии. Граѓаните не добија поширок и продлабочен спектар информации и гледишта за овој настан. Отсуствуваа реакции, толкувања, анализи, ставови и мислења на експерти, граѓански активисти, а новинарите на јавниот сервис пропуштија да ги постават, но и да се обидат да ги добијат одговорите на клучните прашања во врска со овој случај од јавен интерес – што навистина се случувало на 28 октомври, зошто Спасов користел службено возило по работното време, дали бил во алкохолизирана состојба, зошто избегал од полицијата која го застанала, зошто дозволил друго лице лажно да се пријави дека возело наместо него, зошто се менуваат изјавите во полиција и др. Новинарите не се и не смеат да бидат само обични пренесувачи на ставови и мислења, тие за теми од јавен интерес треба да поставуваат прашања и да бараат одговори, особено за теми, како во случајов, поврзани со (зло)употребата на државните функции и јавното добро, (не)почитувањето на законите од страна на високи државни функционери, загрозувањето на безбедноста на граѓаните и др.

¹⁵ „Детали за синоќешната сообраќајка“, 29.10. 2016.

¹⁶ „Диме Спасов дал исказ во полициска станица“, 30 .10. 2016.

2.4 Државни институции и функционери

Активностите на државните институции и функционери зазедоа значителен простор во известувањето на МРТ. Поради форматот на поделба на ресорите во техничката влада за подготовка на изборите, меѓу власта и опозицијата, селекцијата на настаните и начинот на известување на МРТ1 се особено важни.

Анализата на објавените информативни содржини покажува дека уредувачката политика и во однос на оваа тема е главно инклузивна и балансирана. Во изданието на Дневник 2 од 17 октомври, на пример, новинарските екипи на МРТ1 известуваат за низа настани организирани од министерства и функционери од различни политички партии: заедничката прес-конференција во Владата на вицепремиерот Владимир Пешевски и директорот на Дирекцијата за технолошко индустриски развојни зони, Виктор Мизо¹⁷, изјавите и информациите од Министерството за труд и социјална политика по повод одбележувањето на меѓународниот ден на сиромаштијата¹⁸ (во прилогот за оваа тема беа вклучени и ставовите на Македонската платформа против сиромаштијата и активностите на Општина Центар), потпишувањето на новиот колективен договор помеѓу Министерството за внатрешни работи и Македонскиот полициски синдикат, како и отворањето градинка во прилепското село Канатларци во присуство на заменик-министерот за труд и социјална политика, Диме Спасов. На 17 октомври, МРТ1 ја објави и реакцијата на дополнителниот заменик-министер за финансии¹⁹, Кире Наумов, за планираното задолжување на Владата, како и демантот на Министерството за финансии по повод оваа реакција. Тонот на известувањето беше неутрален и главно трансмисиски, односно беа емитувани ставовите на вклучените страни без дополнителни коментари од страна на новинарите.

И во известувањето за донесувањето на Буџетот за 2017 година доминираше фактографскиот неутрален приод, при што новинарот отстапи балансиран простор за претставниците на политичките партии СДСМ, ВМРО-ДПМНЕ, ДУИ и ДПА, како и за независните пратеници во Собранието.

Во ситуации кога се информира за теми кои се предмет на спор или друг вид различно толкување, известувачкиот формат се сведува на описен вовед и цитати или парафрази на страните кои учествуваат во спорот, придружени со новинарските неутрални јазични додавки „смета“, „вели“, „наведува“, „според“, „како што објасни/соопшти“, „реагира“ и др.:

„Дополнителниот заменик министер за финансии Кире Наумов информира дека Министерот Кирил Миноски објавил аукција на државни хартии од вредност. Во писмена реакција до јавноста, Наумов вели дека се побарува за 17 пати повеќе пари од долгот што доспева за враќање. Миноски ја искористи последната аукција на државни хартии од вредност, објавена пред распуштањето на Собранието на Република Македонија, на терет на граѓаните да запише нов нето долг.“

„На ова реагираше Министерството за Финансии: Аукцијата на државни хартии од вредност закажана за утре е во износ од 1,915 милијарди денари или идентична сума колку што се враќа неделав.“²⁰

¹⁷ „Странските компании задоволни од бизнис климата“, 17.10. 2016.

¹⁸ „40% од домаќинствата во земјава на прагот на преживување“, 17.10. 2016.

¹⁹ „Нова аукција на државни хартии од вредност“, 17.10. 2016.

²⁰ „Нова аукција на државни хартии од вредност“, 17.10. 2016.

„И министерката за информатичко општество и администрација и дополнителниот заменик се против злоупотреби на вработените во изборниот процес. Кирацовски тргна на терен во посета на институциите, да ги охрабри административците да пријават притисоци и закани. Арсовска- Томовска побара сите кои вршат партиски активности во работно време да престанат со тоа. Бели - законски е регулирано како се пријавуваат злоупотреби.“²¹

Интересно е да се спомне дека на 26 октомври МРТ1 емитуваше скратено издание на Дневник 2 и единствена најава во почетокот на вестите беше информацијата за високото рангирање на Македонија од страна на „Дуинг бизнис“. Веднаш потоа следеа изјавите на вицепремиерот Владимир Пешевски, министерот за финансии, Кирил Миновски, како и на дополнителниот заменик-министер за финансии, Кире Наумов. Во најавната шпица отсутнуваа информации за други настани.

Интензивното присуство на државните функционери во централните вести на МРТ1 покажува дека институциите и функционерите се оние кои ја наметнуваат дневната агенда на настани, односно имаат целосна иницијатива и, практично, клучно место во оформување на дневните актуелности. Ваквиот тренд, придружен од стриктното „дневно-регистрирачко новинарство“ практикувано од страна на новинарите на јавниот сервис, претставува опасност главни носители на предизборната кампања да не бидат политичките партии, туку власта и државните институции, а со тоа да се повторат проблемите со злоупотребата на државните ресурси и овластувања во политичка кампања. И од аспект на јавниот интерес не треба да се заборава фактот дека тој ни оддалеку не смее да се поистовети со интересите на власта и на државата. Тој единствено им е иманетен на потребите на граѓаните.

2.5 Политички партии

МРТ1, во мониторирањето период, редовно објавуваше информации и за активностите на политичките партии во Македонија. Најчесто тоа беа реакции на партиите поврзани со изборите, но и ставови што се однесуваат на актуелните општествено-политички теми и проблеми.

Во Дневник 2 имаше информации за активностите на најголемата опозициска партија, СДСМ. Беа објавени прилози за средби на лидерот на СДСМ, Зоран Заев, со граѓаните, за идните економски мерки на СДСМ за подобрување на животниот стандард и др. Јавниот сервис известуваше и за активностите на владејачката ВМРО-ДПМНЕ и нејзиниот лидер Никола Груевски.

Сепак, во информирањето на МРТ1 за политичките партии, претежно беа присутни материјали поврзани со изборите и партиските коалиции:

„Од СДСМ велат дека ги прават потребните подготвовски за избор на кандидатските листи во шесте изборни единици. Според Шеќеринска, одржана е една рунда разговори за коалицирање во правец на создавање широк опозициски фронт, со што ќе се овозможат промените во државава... Во ВМРО-ДПМНЕ ги мобилизираат силите за претстојните парламентарни избори за да обезбедат мнозинство од 63 пратеници. Пратеникот Горчев смета дека тоа им е потребно за да обезбедат стабилна влада и да го зачуваат уставниот поредок и унитарниот карактер на

²¹ „Заштита на административците од злоупотреби“, 26.10.2016.

државава... Во албанскиот кампус, партијата Унитети, Националната демократска преродба и Движењето за реформи – ДПА потпишаа спогодба за коалиција. Велат дека ќе се залагаат за рамноправност на албанскиот јазик при употребата и на државно и на локално ниво... На неполни 55 дена од изборите се најавуваат и други коалиции во центарот и во десницата...²²

И во прилозите посветени на политичките партии, тонот на известување беше главно неутрален, заснован на трансмисија на цитати и парафрази, без дополнителни коментари, квалификации или какви било други интервенции од страна на новинарите.

2.6 Граѓански сектор и други теми

Постојаниот мониторинг на НВО Инфоцентарот на присуството и начинот на информирање на медиумите за граѓанскиот сектор, во изминатите години покажуваше дека МРТ многу малку информира за активностите на граѓанското општество, и тоа главно во функција на владината пропаганда. За разлика од претходните години кога јавниот радиодифузен сервис беше исклучиво на линија на провладините медиуми и претставуваше пропагандистичка алатка во рацете на владејачките партии, во првата половина на 2016²³, во вестите на МРТ1 можеа да се регистрираат информативни и неутрални прилози за граѓанските активности, во прв ред, за протестите (и на Шарената револуција и на ГДОМ). Сепак, прилозите за Шарената револуција беа главно општи, формални и исклучително кратки. Во просек траеја околу триесетина секунди.

Анализата на содржините на Дневник 2 објавени од 17 до 30 октомври покажува дека МРТ1 почесто и поквалитетно информира за активностите на граѓанскиот сектор. Иако вестите за граѓанските активности ретко добиваат простор во најавната шпица, сепак, нивното присуство и видливост бележат позитивен исчекор.

Во овој период, МРТ1 известуваше за активностите на граѓанските организации и иницијативи поврзани со изборите, младите, жените во политиката, сиромаштијата, безбедната работна средина, биодиверзитетот, здравствената заштита, истражувачкото новинарство и др.

*„Жените во политиката се жртви на патријархалното општество во кое живееме, на нив се гледа како на мајки, сопруги и послушни сестри, а не како на луѓе кои можат да носат одлуки исто како мажите политичари – заклучок од панел-дискусијата посветена на улогата на жената во политиката, а во организација на невладината Цивил“.*²⁴

*„Лани се случиле 144 несреќи при работа од кои 39 со фатален исход. На секои 100 илјади во земјава загинуваат 5 до 6 вработени. Унапредување на правото за безбедна работна средина – тема на европската конференција... Обуки на вработените, поголема соработка со институциите, евиденција на повреда, заболувања или болести се дел од препораките во студијата за безбедна работа“.*²⁵

²² „Се прават листи, се договараат коалиции“, 19.10.2016.

²³ <http://nvoinfocentar.mk/analiza-slobodata-na-izrazuvanje-i-zdruzuvanje-vo-mediumite-vo-2016/>

²⁴ „Улогата на жената во политиката“, 18.10.2016

²⁵ „Лани настрадале 39 работници“, 18.10.2016.

„Повеќе граѓански организации почнаа акција под мотото „Ние одлучуваме“. Велат дека целта им е да ги информираат, мотивираат и охрабрат граѓаните да учествуваат на предвремените парламентарни избори... Регистрација на злоупотреби на институции за изборни цели, закани или заплашувања граѓани, инфомирање на јавноста за актуелните случувања. Ова се целите на граѓанската акција насловена „Ние одлучуваме“, која во пресрет на изборите има за цел да го мотивира електоратот да излезе на гласање.“²⁶

Континуираното присуство на граѓанските активности во централните вести на МРТ1 укажува на тоа дека се работи за изменет плански уредувачки приод кој отстапува повеќе простор за теми и проблеми иницирани од граѓаните.

МРТ1 во Дневник 2 објави и неколку прилози посветени на социјални теми, на истражувачкото новинарство, а известуваше и за судењето на новинарот Зоран Божиновски. Сепак, ова судење не доби простор во најавната шпица на централната информативна емисија.

3. Заклучоци

- Во централната информативна емисија Дневник 2 на МРТ1, во периодот од 17 до 30 октомври, преовладуваше инклузивниот, неутрален и балансиран тон на информирање. Прилозите се најчесто трансмисија на официјални ставови и реакции. МРТ1 ги следи клучните општествени збиднувања со посебен акцент на политичките настани и процеси (пред сè, изборите и СЈО). Во известувањето се вклучени главните политички субјекти и останати засегнати страни. И во прилозите посветени на политичките партии, тонот на известување е неутрален, со цитати и парафрази, без дополнителни коментари, квалификации или други интервенции од страна на новинарите. Многу ретко се застапени изјави и ставови на стручни лица. Во ситуации кога се бараат изјави на експерти, новинарите им се обраќаат главно на „дежурните“ експерти (кои се најчесто на линија на власта) и притоа не прават дополнителен напор да обезбедат мислења на други стручни лица кои не се толку често застапени во јавноста, но кои можат да понудат компетентни и различни аспекти, гледишта и ставови.

- Случајот на заменик-министерот Диме Спасов претставува вистински лакмус-тест за новинарството во МРТ1 и на директен и недвосмислен начин ги покажа слабостите и недостатоците на исклучиво регистрирачкото, трансмисиско, формално неутрално и балансирано известување без каков било дополнителен новинарски ангажман. Во информирањето на МРТ1 (во првите два дена) за овој настан, имаше само „голо“ соопштување на официјалните ставови на МВР и на политичките партии. Граѓаните не добија поширок и продлабочен спектар информации и гледишта за овој настан. Отсуствуваа реакции, толкувања, анализи, ставови и мислења на експерти, граѓански активисти, а новинарите на јавниот сервис пропуштија да ги постават, но и да се обидат да ги добијат одговорите на клучните прашања во врска со овој случај од јавен интерес – што навистина се случувало на 28 октомври, зошто Спасов користел службено возило по работното време, дали бил во алкохолизирана состојба, зошто избегал од полицијата која го застанала, зошто дозволил друго лице лажно да се пријави дека возело наместо него, зошто се менуваат изјави во полицијата и др. Новинарите не се и не смеат да бидат само обични пренесувачи на ставови и мислења, тие за теми од јавен интерес треба да поставуваат прашања и да бараат одговори, особено за теми, како во случајов, поврзани со (зло)употребата на државните функции и јавното добро, (не)почитувањето на законите

²⁶ „Предизборна граѓанска акција „Ние одлучуваме““, 26.10.2016.

од страна на високи државни функционери, загрозувањето на безбедноста на граѓаните и др.

- Интензивното присуство на државните функционери во централните вести на МРТ1 покажува дека институциите и функционерите се оние кои ја наметнуваат дневната агенда на настани, односно имаат целосна иницијатива и, практично, клучно место во оформување на дневните актуелности и програмската рамка на информативните програми на МТВ1. Ваквиот тренд, придружен од стриктното „дневно- регистрирачко новинарство“ практикувано од страна на новинарите на јавниот сервис, претставува опасност главни носители на предизборната кампања да не бидат политичките партии, туку власта и државните институции. И од аспект на јавниот интерес не треба да се заборава фактот дека тој ни оддалеку не смее да се поистовети со интересите на власта и на државата. Тој единствено им е иманетен на потребите на граѓаните.

- Иако вестите за граѓанските активности ретко се застапени во најавната шпица на централните вести на јавниот сервис, сепак, нивното присуство и видливост бележат позитивен исчекор. Континуираното известување за граѓанското општество, во Дневник 2 на МРТ1, укажува на изменет плански уредувачки приод кој отстапува повеќе простор за теми и проблеми иницирани од граѓаните.

- Вестите кои се објавуваат на интернет-страницата на МРТ не се директен предмет на набљудување, но сепак, забележана е некоординираност со вестите и информациите што се емитуваат во централната информативна програма. Понекогаш на интернет-страницата отсутуваат вести за значајни настан и процеси, како на пример, случајот со заменик-министерот Спасов. Видливото отсуство на информации за оваа тема индицира разногласие меѓу уредувачката политика на информативната програма на МРТ1 и уредувачката политика на тимот задолжен за уредување и администрирање на интернет-страницата на јавниот радиодифузен сервис.